

Öğrenci ve Öğretmenlerin Kariyer Algılarının İncelenmesi

Fuat TANHAN¹, Doğan NURSES²

Öz: 1970’li yıllarda ele alınmaya başlanan kariyer kavramı son zamanlarda iş literatüründe sıkça kullanılan bir sözcük haline gelmiştir. Kariyer, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca herhangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanmasıdır. Kişinin çalışma yaşamı boyunca üstlendiği işlerin bir bütünü olarak tanımlansa da, kariyer kavramı bu tanımın ötesinde daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Bu çalışmanın amacı, 12. sınıf öğretmen ve öğrencilerinde farklı kariyer algılarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desene uygun olarak repertorygrid görüşme tekniğine uygun tasarlanmıştır. Fenomenolojik desenler, bireylerin zihin yapılarında gizil olarak saklanan olguları ortaya koymak ister. Bu yönüyle fenomenolojik çalışmalarda en önemli düşünce, tek tek bireylerin bakış açılarından bakarak onların bireysel anlam yapılarını ve niyetlerini anlamaya çalışır. Çalışmanın özelliklerinden kaynaklanan nedenlere bağlı olarak, araştırmada ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılımda, katılımcıların gönüllü olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Van İli Edremit Belediye sınırları içerisinde bulunan liseler arasından seçkisiz örnekleme yöntemine bağlı olarak 2 lise belirlenmiştir. Seçkisiz yöntem dayalı olarak her okuldan on öğretmen ve on öğrenci olmak üzere 20 kişi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubundan elde edilen veriler; yapılandırılmış görüşme tekniği olan ‘repertorygrid’ tekniği ile toplanmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda, kariyer algısı konusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin verdiği 48 farklı cevap beş ana başlık altında gruplandırılmıştır. Bunlar; toplumsal değer; duygusal özellikler; mesleki

¹ Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, fuattanhan@yyu.edu.tr

² Yüzüncü Yıl Üniversitesi

yeterlilikler ve ilkeler; kişilik özellikleri; ekonomik nedenlerdir .Çalışma sonunda elde edilen bulgular doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Algı, Öğretmen, Öğrenci

Investigation of Career Perception of Students and Teachers

Abstract: Recently, the career concept that is began to deal about 1970's has become a word which is used frequently in the work literature. The career is proceeding at a working area of a person step by step and consistently for years, gaining experience and becoming skillful. Even it is described as the whole of a person's works that he has undertaken during all of his occupational life, the career concept express more extensive meaning beyond this description. The aim of this study is to determine the career perception of 12th grade students and teachers. In accordance with this aim, this study is designed properly for repertorygrid technique and phenomenological pattern which is one of the qualitative research patterns. Phenomenological patterns want to reveal the facts that are secretly stored in humans' mind. Witht his aspect, the most important idea in phenomenological patterns tries to understand individual sense structures and intentions by means of looking from each person's perspective. Due to the features of this study, criterion sampling technique is used in the research. Being volunteer is defined as criterion for participation of this survey. With random sampling method two high schools are chosen amongo the rhighschools in the borders of Edremit city hall of Van. Based on random sampling method, the study group consists of 20 persons by choosing 10 studentsand 10 teachers from each school. The data obtained from study group are gathered with repertorygrid techniquethat is a sample of structured interview technique. In the results of analysis 48 different answers about teachers' and students' career perception are classified under five titles. These are social values, emotional features, professional competences and principles, personality characteristics and economic factors. Some suggestions are developed in accordance with the findings obtained from study.

Key Words: Career, Perception, Teacher, Student

Giriş

Kariyer sözcüğü, Türkçe'ye Fransızca "carriere" sözcüğünden geçmiştir. Sözcük, Fransa'nın güneyinde konuşulan Roman kökenli Provençal dilinde "carriera"(araba yolu) anlamına gelmektedir. Fransızca'da kelime; meslek, diplomatik kariyer, bir meslekte aşılması gereken aşamalar, yaşamda seçilen yön, araba yarışına ayrılmış etrafı çevrili alan gibi anlamlarda da kullanılmaktadır. 1970'li yıllarda ele alınmaya başlayan bu kavram son zamanlarda iş literatüründe sıkça kullanılan bir sözcük haline gelmiştir. Kariyer, bir insanın çalışabileceği yıllar boyunca herhangi bir iş alanında adım adım ve sürekli olarak ilerlemesi, deneyim ve beceri kazanmasıdır. Kişinin çalışma yaşamı boyunca üstlendiği işlerin bir bütünü olarak tanımlansa da, kariyer kavramı bu tanımın ötesinde daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Bir kişinin sahip olduğu kariyeri, sadece onun sahip olduğu işleri değil işyerinde kendisine verilen iş rolüne ilişkin beklenti, amaç, duygu ve arzularını gerçekleştirebilmesi için eğitilmesi ve böylece sahip olduğu bilgi, beceri, yetenek ve çalışma arzusu ile o işletmede ilerleyebilmesi anlamını taşır (Bayraktaroğlu, 2003: 117).

Kariyer, seçilen bir iş yolunda ilerlemek ve bunun sonucunda daha fazla deney ve yetenek kazanmak, daha fazla sorumluluk üstlenmek, daha fazla saygınlık elde etmektir (Tortop, 1994: 32). Diğer yandan kariyer, kişinin çalışma hayatında, işe ilişkin tecrübeleri, aktivitesi ve hiyerarşik pozisyonunu gösteren bir bileşke anlamını da taşımaktadır. Bireyler bir pozisyonda, yararlı tecrübelerini biriktirirler, daha sonra yeteneklerini geliştirip daha üst bir pozisyona geçerler (Certo, 1992: 15-16). Diğer bir görüş ise kariyeri "Kişinin yaşamı boyunca edindiği, işe ilişkin deneyim ve faaliyetler ile ilgili olarak algıladığı tutum ve davranışlar dizisi" şeklinde tanımlamaktadır. Değişik kaynaklarda ise kariyer şu şekilde tanımlanmaktadır; Kariyer; bireyin kamu ya da özel çalışma yaşamında ilerleme sağlayacağı bir başarı elde etmek amacıyla izlediği yol, süreç ve çalıştığı alandır (Demirbilek, 1994: 71-85). Kariyer; bir kişinin iş yaşamı boyunca bulunduğu iş ve aktivitelerdeki deneyimlerinin sonuçlarıdır (Budak vd, 1995: 2-8).

Kariyer, bireyin işe başlangıcından emekliliğine kadar olan süreçte, aynı örgüt içinde aynı iş için çeşitli görevler alarak yükselmeyi ifade ettiği gibi mesleğin değişik alanlarında faaliyet gösteren farklı örgütlerde farklı işlerde çalışmayı da ifade eder (Çalık,

Ereş, 2006: 32–33). Bir başka tanıma göre kariyer, kişinin yaşamı boyunca edindiği işle ilgili tecrübeleridir. Kariyer kavramı açıkça iş kavramını kapsamakla birlikte, kişinin iş dışı yaşamı ve bu yaşamdaki rolleri de kavramla beraber anlaşılmalı çalışılmalıdır (Can, 1999:303–304). Kariyer, sosyal yaşam ve iş hayatının, çalışan yaşamındaki önemiyle birebir ilişkilendirilen bir kavramdır (Burack, 1988: 39). En genel tanımıyla; “Kişinin seçtiği bir işte ilerleme ve gelişme derecesi ve bunun sonucunda da kişinin daha fazla para kazanması, sorumluluk üstlenmesi, daha fazla saygınlık görmesi, statü ve prestij elde etmesi” demek olan kariyer, bu tanımından da anlaşılacağı üzere sadece bir işe sahip olmak değildir, kişiye başarıya duygusu da verir (Akat ve Budak, 1994: 409-420).

Dolayısıyla; yüksek gelir arzusu, sorumluluk alma, toplumsal statü, saygınlık ve güç elde etme fikirleri kariyer kavramının yaşamın bu iki farklı kutbu arasında bağlayıcı roller üstlendiğinin göstergesidir.

Dünyadaki hızlı değişim, kariyer kavramının da değişik açılardan ele alınmasına yol açmıştır. Hall (1996), geleceğin kariyer kavramını “sürekli değişen (protean)” ve ya örgüt tarafından değil birey tarafından yönlendirilen ve kendini tanıma, adaptasyon gerektiren bir süreç olarak tanımlamıştır (Guthrie, Coate, Schwoerer, 1997: 371). Kariyer üzerine oluşturulan yeni anlayış; genellikle kariyeri çok yönlü kariyer tanımı ile açıklamaktadır. Çok yönlü kariyer; şu iki faktöre göre değişen kariyer olarak tanımlanır. (Çetin, 1999: 331).

1. Kişinin kabiliyetleri ve ilgilerindeki değişimler

2. İş ortamındaki değişimler ve değerlendirmeler.

Çok yönlü kariyer anlayışında ilerleme yataydır, geleneksel yükselme anlayışının aksine (dikey hareketlilik) bireylerin rekabet alanını, iş ve diğer kişilerle bağlantılarının genişletilmesi esastır. Çok yönlü kariyerde amaç, öğrenme, psikolojik başarı ve kişisel gelişimdir. Geleneksel kariyer anlayışında ise amaç, ilerleme, başarı, başkalarının gözünde saygı görmek ve güçtür (Howell, 2005:3). Klasik kariyer tanımı ile karşılaştırıldığında personelin kendi kariyerlerini yönetmek konusunda asıl sorumluluğu aldıkları görülür. Çok yönlü kariyer anlayışı, çalışanların bir örgütte yalnızca yukarıya doğru yükselme veya tek bir konuda uzmanlaşmaları yerine, çeşitli alanlarda kişisel gelişim odaklı, hazır bilgiyi

kullanan değil bilgiyi kendisi araştırıp bulan ve tüm bunların sonucunda psikolojik tatmine ulaşan bireyler konumuna getirmiştir.

Dünyadaki küreselleşme ile birlikte insanların yaşamında daha çok yer etmeye başlayan kariyer, yıllar geçtikçe insanların düşüncelerinde değişikliklere uğrayarak günümüze ulaşmıştır. Dolayısıyla, çağımız yaşam koşulları, bireylerin bilgi birikiminin artması, telekomünikasyon mucizeleri, kariyer kavramını yaşamımızın doğal bir parçası haline getirmiştir. Kariyer anlayışı bireyleri yenilik ve ilerlemeye iten bir güç konumuna gelmiştir. Kariyer düşüncesinin ilerlemesini sağlayan faktör ve yönelimler sosyal, kamusal, bireysel ve örgütsel olarak dört grupta incelenmiştir (Burack, 1988; 14). Bu etmenler kariyer kavramına bakış açısını değiştirmekte ve örgüt içinde bu alanı sağlamlaştırmak için ortaya çıkan gerekliliğin önemini vurgulamaktadır. Kariyer düşüncesi, günlük yaşamda da çeşitli etkenler tarafından kuvvetlendirilmektedir. Günlük yaşamdaki bu etkileyiciler, arkadaşlar, örgüt ilişkileri ve okul deneyimleri de olabilmektedir.

Yöntem

Sosyal bilimler alanlarında kullanılan nitel araştırma desenleri, ilke ve yaklaşımlardan etkilendikleri için farklı yaklaşım ve gelenekleri yansıtan desenler kullanır (Mayring, 2000; Verma ve Mallinck, 1999). Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desenler, daha çok bireyin iç dünyasına, onların bilinç yapılarını belirlemeye dönüktür (Mayring, 2000). Bireylerin zihin yapılarında gizil olarak saklanan olguları ortaya koyan fenomenolojik çalışmalar, olgu bilimsel çalışmalar olarak da bilinir. Fenomenolojik araştırmalar, örgütlerde gerçek durumun yaygın olandan, sıra dışına ve genelden, özele doğru bir yapıya sahip olduğu görüşüne dayanmaktadır (Maanen, 1979).

Fenomenolojik çalışmalarda en önemli düşünce, tek tek bireylerin bakış açılarından bakarak onların bireysel anlam yapılarını ve niyetlerini anlamaya çalışır.

Bu çalışmada, 12. sınıf öğretmen ve öğrencilerinde kariyer algısının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nitel araştırma desenlerine uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmalar, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü

metotlarla sorgulayarak, anlamlandırmaya çalışır (Kuş, 2007;Mayring, 2000). Bundan dolayı nitel araştırmalar, araştırmacıların araştıracakları konu veya konuları doğal ortamlarında inceledikleri, araştırılan konunun olgusunu anlaştırdıkları ve yorumladıkları

araştırma yöntemleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2000).Çalışmada verilerin toplanması aşamasında reportrygrid ölçme formu kullanılmıştır. ölçme formu bireylere yüz yüze uygulanmıştır.

Çalışma Gurubu

Bu araştırmanın evrenini, Van İli Edremit Belediye sınırları içerisindeki liselerde çalışan tüm öğretmenler ve öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada, nitel araştırmalarla özdeşleşmiş olan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır.

Ölçüt örnekleme bir durumun, araştırmacının derinlemesine inceleme için belirli örnek olay türleri belirlemek istediğinde kullanılır (Neuman, 2007). Bu çalışmanın özelliklerinden kaynaklanan nedenler, ölçüt örnekleme tekniğinin kullanılmasını gerektirmiştir. Çalışma araştırmanın evreninden seçkisiz yöntemle belirlenen çalışma grubunda bulunan 10 öğrenci ve 10 öğretmenle yürütülmüştür. Böylelikle çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin, 5'i (% 50) erkek; 5'i (% 50) kadındır.Yine öğrencilerin 5'i (% 50) erkek; 5'i (% 50) kadındır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada RepertoryGrid Ölçme Formu (RGÖF) kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen DBA, alanyazına dayalı olarak belirlenen ve RGÖF, Gömülü Kuramın (GroundedTheory) kabullerine dayalı olarak oluşturulan “üçlü repertorygrid” ile ilgili modellemeye uygun olarak (Morrison,1990) araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı olarak oluşturulan RGÖF, farklı işlem basamaklarından oluşmaktadır (Fransella, Bell ve Bannister, 2004). Böylelikle belli işlemlerin sonucunda, katılımcılarda gömülü olan belli bir bilişsel kurguyu açığa çıkarmaya çalışır. Gömülü bilişsel kurgular, bireylerin deneyimlerine bağlı olarak oluşturulur. Bu nedenle, repertorygrid tekniğinin uygulanabilmesinin temel ölçütü, katılımcıların konuyla ilgili istenen minimum deneyime sahip olmasıdır.

Verilerin Analizi

Çalışmada RepertoriyGrid Formu aracılığıyla elde edilen veriler, dikkate alınarak bütünle ilgili bir genel anlama ulaşılmıştır. Verilerle elde edilen genel kanı, kariyer algısı gruplarının oluşturulması için çok önemlidir. Veri analizi sürecinin ilk aşamasını kariyer algısına ilişkin ortaya konan kelimelerin adlandırılması aşaması oluşturmuştur (Adams-Weber, 1994; Fransella, Bell ve Bannister, 2004). Bu aşamada katılımcılara uygulanan formlarda toplam 40 farklı kelime elde edilmiştir. Bunlardan 4 tane kelime araştırma dışı tutulmuştur. Her bir öğretmen ve öğrencinin RGÖF üzerinden ortaya koyduğu kariyer algısına ilişkin kelimeler benzerlikler ve ortak özellikler bakımından ifade ettikleri biçimiyle analiz edilmiştir.

Veri analizi sürecinin ikinci aşaması, kariyer algısına ilişkin kelimelerin altında toplanacağı gruplarının oluşturulması aşamasıdır. Bu noktada, elde edilen kelimelerden yola çıkarak verileri, genel düzeyde açıklayabilen ve bunları belirli kategoriler altında toplayabilen grupların oluşturulması gerekir. Kariyer algısına ilişkin olarak öğretmenlerden ve öğrencilerden elde edilen veriler anlaşılmayı kolaylaştırması açısından gruplandırılmıştır. Böylelikle öğretmenlerin ve öğrencilerin kariyer algısı hakkında verdikleri cevapların niteliklerine ilişkin kuramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Böylece araştırmanın amacına ilişkin bulguların ana hatlarını oluşturan bilişsel kurgu grupları elde edilmiştir (Adams-Weber, 1994; Fransella, Bell ve Bannister, 2004). Bu gruplama, elde edilen kelimelerden çıkarımlar yapılabilmesini ve betimlemeleri ile yorumlar arasındaki bağın sürekliliğini sağlamaktadır.(Beail, 1985; Bell,1990; Mayring, 2000; Miles ve Huberman, 1994).

Bu aşamanın devamı niteliğindeki üçüncü aşamada verilerinden, oluşturulan grupların eşleştirilmesi söz konusudur. Dolayısı ile verilerin grup içi analizini yapmak için, katılımcılar tarafından üretilen elli iki olumlu kelime, benzerlikleri ve ilişkili oldukları yeterlik alanı dikkate alınarak oluşturulan ana yeterlik gruplarına dağıtılmıştır. Veri analizi sürecinin son aşaması olan dördüncü aşama, verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi aşamasıdır. Araştırmada elde edilen her kelimenin, “ilk akla gelen nitelik, daha sonra elde edilene göre daha değerlidir” varsayımı (Fransella, Bell ve Bannister, 2004) dikkate alınarak kurgulara farklı bağıl değerleri uygulanmıştır.

Bulgular

Çalışmaya katılan öğretmenler ve öğrenciler kariyer algısına ilişkin 48 adet geçerli kelime üretmişlerdir. Çalışmanın amacı, öğretmen ve öğrencilerde kariyer algısını belirlemek olduğundan, üretilen kelimelerden sadece olumlu olanlar analize tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda, üretilen kelimelerden öne çıkanlar sırasıyla, para; kendini gerçekleştirme; sosyalleşme; sorumluluk; mutluluk olmuştur. Buna karşın, öğretmen ve öğrencilerin kariyer algısına ilişkin verdiği 48 geçerli kelime alan yazına dayalı olarak beş (5) gruba ayrılmıştır. Ekonomik nedenler grubu 5;duyusal özellikler 8;kişilik özellikleri grubu 11; toplumsal değer grubu 16; mesleki yeterlilikler ve ilkeler grubu 8 kelime ile temsil edilmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin ve öğrencilerin kariyer algısına ilişkin ürettikleri kelimeler yoğun olarak kişilik özellikleri ve toplumsal değer gruplarında toplanmıştır. Her grupta yer alan kelimelere ait dağılım ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Tablo 1. Bilişsel Kurguların Gruplara Göre Dağılımı

ÖĞRENCİ	EKONOMİK FAKTÖRLER	Para (1,3)56	Para (2,1)100	Para (3,2)90	Para (4,9)8
		Para (5,9)8	Para (9,2)63	Para (7,4)70	Para (8,5)36
		Para (10,6)50	Para (9,2)63	İş (10,7)32	İş (3,1)100
		İş (2,2)72	İş (1,)100		
ÖĞRETMEN	EKONOMİK FAKTÖRLER	Para (1,5)42	Para (2,4)28	Para (5,5)42	Para (6,8)6
		Para (8,8)24	Para (6,4)49	Para (10,6)25	İş (6,6)5
		İş (2,8)6	Rahat Yaşam (9,7)32	Ekonomik Düzey (10,7)24	Kazanç (3,4)49
ÖĞRETMEN	DUYGUSAL FAKTÖRLER	Başarı [1.10] 7	Mutluluk[3,2] 36	Huzur [3.10] 10	Doyum[6,7] 12
		Başarı [3,1] 30	Mutluluk[1,3] 64	Refah [5,2] 81	Doyum[5,4] 56
		Başarı[4,1] 80	Mutluluk[4.10] 6	Kendini Gerçekleştirme[4,3]80	Doyum[2,9] 10
		Mutluluk[2,3] 64	Mutluluk[6,4]49	Kendini Gerçekleştirme[10,4] 63	Kendini Gerçekleştirme[5,9] 16
		Mutluluk[5,1] 100	Mutluluk[9,4] 56	Kendini Gerçekleştirme[2,1] 100	Kendini Gerçekleştirme[3,9] 18
		Doyum[1,2] 81	Mutluluk[10,5]30	Kendini Gerçekleştirme[1,1] 100	

Tablo 1 Devamı. Bilişsel Kurguların Gruplara Göre Dağılımı

ÖĞRENCİ		Doyum[1,9] 12	Özgüven[8,9] 12	Başarı[3,8] 30	Başarı[9,5] 24
		Mutluluk[1,4] 70	Özgüven[9,9] 20	Başarı[4,7]24	Başarı[5,7] 24
		Mutluluk[2,5] 42	Mutluluk[8,1] 80	Başarı[8,6] 40	Huzur [7,5] 48
		Mutluluk[3,7] 4	Mutluluk[6,5] 60	Mutluluk[7,2] 81	Rahatlık [7,3] 64
ÖĞRETMEN	MESLEKİ YETERLİLİKLER VE İLKELER	Eğitim[1,9] 14	Eğitim[5.10] 10	Mesleğe ilgi[6,5]30	Verimli Olma[7.10] 8
		Eğitim[3,5] 12	Mesleğe ilgi[5,8] 24	Meslek[3,7] 4	Bilgi[9,6] 35
ÖĞRENCİ	MESLEKİ YETERLİLİKLER VE İLKELER	Eğitim[10,1] 20	Meslek[9,1] 80	Yüksek Lisans[6,9] 20	Çalışma[2,8] 9
		Eğitim[9,5] 48	Meslek[7,8] 30	Çalışma[6,2] 81	Çalışma[3,4] 14
		Öğretim[8,7] 36	Mesleğe ilgi[1.10]5		
ÖĞRETMEN	KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	Sosyalleşme[1,8] 21	Hırs[4,2] 72	Temel İnsani Değer[7,1] 90	Amaç[2,3] 64
		Sosyalleşme[3,8] 24	Yalnızlık[4,6] 25	Toplumsal Bilinç[7,3] 56	Hedefe Ulaşma[8,4] 70
		Tarih Bilinci[7,2] 63			
ÖĞRENCİ	KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	Sosyalleşme[2,7] 32	Sorumluluk[5,5] 54	Özgürlük[6.10] 10	Karakter[9.10] 10
		Sosyalleşme[7,9] 18	Sorumluluk[2.10] 7	Amaç[4,1] 100	Kültür[10,2] 27
		Sorumluluk[4,5] 54	Özgürlük[7,7] 36	Amaç[5,1] 100	Kültür[9,6] 45
		Sorumluluk[3,6] 25	Özgürlük[3.10] 10	Karakter[10,4] 28	Kültür[8,8] 24
ÖĞRETMEN	TOPLUMSAL DEĞER	Değer 24 Görme[1,7]	Olma[7,7] 28	Saygınlık[1,6] 35	Sorun Çözen Biri Olma[7,6] 40
		Değer 24 Görme[2,7]	Statü[3,3] 40	Saygınlık[2,2] 81	Toplumsal Statü[8,2] 72
		Değer 36 Görme[5,7]	Statü[4,4] 63	Saygınlık[3,6] 30	Geniş Kitlelerde Etkili
		Değer 72 Görme[6,2]	Değerli Olma[10,9] 18	Saygı Görme[10.10] 9	Lider Olma[7,5] 36
		Statü[1,4] 56	Statü[5,6] 40	Toplumda Olma[9.10] 4	Karizmatik Makam[8,1] 90
		Statü[2,6] 15	Statü[6.10] 4	Liderlik[9,9] 8	Makam[6,9] 4
		Makam[2.10] 1	Saygınlık[6,3]64	Saygınlık[5,3] 80	Saygınlık[4,5] 54

Tablo 1 Devamı. Bilişsel Kurguların Gruplara Göre Dağılımı

	ÖĞRENCİ			
	Saygınlık[1,5] 48	Saygınlık[8,3] 72	Konum[4,3] 80	Değer Görme[7,10] 10
TOPLUMSAL DEĞER	Saygınlık[2,4] 70	Saygınlık[3,9] 20	Konum[5,3] 80	Değer Görme[8,9] 49
	Saygınlık[4,8] 30	Statü[1,8] 21	Makam[10,9] 14	Değer Görme[9,3] 80
	Saygınlık[5,8] 30	Statü[4,2] 81	Çevredekilerin Bakışı[4,4] 56	Seçkinlik[8,2] 72
	Saygınlık[6,7] 40	Statü[5,2] 81	Değer Görme[1,36] 36	Saygı[9,4] 70
	Saygınlık[10,5] 30	Statü[9,7] 36	Değer Görme[2,5] 42	Saygı[10,3] 72
	Saygınlık[7,1.]100		Değer Görme[6,6] 45	

Not: Birinci sıradaki rakam kişiyi; ikinci sıradaki rakam kelimeyi tercih etme sırasını; üçüncü sıradaki rakam ise kelime için elde edilen puanı göstermektedir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Ekonomik Nedenler grubunda öğretmenler içerisinde sadece iki kişi bu gruba dahil olacak kelimeler üretmemiştir. Öğrencilerin ise tamamı bu gruba girecek kelimeler üretmiştir. Üretilen kelime sayısı toplamda beş kelime olarak tabloda yer almıştır. Bu kelimeler içerisinde 'para' kelimesi en çok söylenen kelime olmuştur. Duygusal Özellikler grubuna baktığımızda Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerden yalnız ikisi bu gruba dahil olabilecek kelime üretmemiş geriye kalan sekiz kişi bu gruba girecek kelimeler üretmiştir. Öğrencilerin ise tamamı bu gruba girebilecek kelimeler üretmişlerdir. Bu grupta toplam sekiz farklı kelime üretilmiştir. Öne çıkan kelime ise 'mutluluk' kelimesidir. Mesleki Yeterlilikler ve İlkeler grubuna ait kurgular Tablo 1’de görüldüğü üzere toplamda 8 kelimedenden oluşmaktadır. Bu grupta öne çıkan kelime ise 'eğitim' kelimesidir. Tablo 1’den takip edileceği üzere Kişilik Özellikleri grubunda ise üretilen kelime sayısı on birdir. Öğretmenlerden altısı bu gruba girecek kelimeler üretirken; öğrencilerden dokuzu bu gruba dahil olabilecek kelimeler üretmiştir. Bu grupta öne çıkan kelimeler sosyalleşme; sorumluluk' olarak söylenebilir. Toplumsal Değer grubu Tablo 1’de görüldüğü üzere toplam on altı kelime üretilerek en çok kelime üretilen grup olmuştur. Aynı zamanda öğretmen ve öğrencilerin tümünün kariyer algısı ile ilgili kelime ürettiği tek gruptur. Grupta öne çıkan kelimeler saygınlık, statü ve değer görme' kelimeleridir.

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin ve öğrencilerin en çok tercih ettikleri kelimeler benzerlik göstermektedir. Kariyer denildiği zaman öğretmenler ve öğrenciler için akla en çok gelen kelimeler Ekonomik nedenler grubunda 'para' ; Duygusal nedenler grubunda 'mutluluk'; Toplumsal nedenler grubunda ise 'saygınlık' kelimesidir. Öğretmen ve öğrencilerin kariyer denilince öncelik düzeyi farklı olsa da alt başlıklarda en çok tercih edilen kelimeler noktasında öğretmen ve öğrencilerin kariyer algıları aynıdır. Gruplarda en çok tercih edilen kelimeler ilk sıra için belliyken ikinci ve üçüncü sıradaki kelimelerin daha çok aynı sayıda kişi tarafından tercih edildiği sonucuna ulaşıyoruz. Sadece öğrencilerin ürettiği Ekonomik Nedenler grubunda üçten az kelime üretilmiştir. Diğer grupların tamamında üretilen kelimeler değişkenlik göstermiştir. İlk üç sırada tercih edilen kelimelerin öğretmen ve öğrenciler açısından bakıldığında birbirine yakın kelimeler olduğu söylenebilir. Örneğin Ekonomik Nedenler grubunda öğretmenler de öğrenciler de ilk sırada 'para' kelimesini tercih etmişlerdir.

Tablo 2. Öğretmenlere Ait Grupların Göreceleri Önem Düzeylerinin Dağılımı

Katılımcı	Ekonomik Nedenler	Duygusal Özellikler	Mesleki Yet. Ve İlk	Kişilik Özellikleri	Toplumsal Değer
1	42	252	14	21	115
2	34	152	-	64	121
3	49	94	16	24	70
4	-	166	-	97	117
5	42	253	34	-	156
6	11	161	30	-	144
7	-	-	8	209	104
8	24	-	-	70	162
9	95	56	35	-	12
10	49	93	-	-	27
Toplam Puan (TP)	346	1227	137	485	1028
Ortalama (x)	34,6	122,7	13,7	48,5	102,8

Öğrenci ve Öğretmenlerin Kariyer Algılarının İncelenmesi

Tablo 2 öğretmenler açısından incelendiğinde öğretmenlerin kariyer denildiğinde daha çok duygusal özellikler grubuna giren kelimler ürettikleri görülür. Sadece toplumsal değer grubunda katılan bütün öğretmenlerin kelime üretmiş olması dikkat çeken bir taraftır. Tablodan hareketle öğretmenler de kariyer algısının daha çok duygusal özellikler grubu içerisine giren kelimelerde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Zira aritmetik ortalamalara bakıldığında 122,7 gibi bir ortalamayla duygusal özellikler grubu bütün gruplardan daha yüksek bir ortalamaya sahip olmuştur. Tablo incelenmeye devam edildiğinde öğretmenler için kariyer denildiğinde en son akla gelenin ise 13,7'lik bir ortalama ile mesleki yeterlilikler ve ilkeler olduğu dikkat çekiyor.

Tablo 3. Öğrencilere Ait Grupların Göreceleri Önem Düzeylerinin Dağılımı

Katılımcı	Ekonomik Nedenler	Duygusal Özellikler	Mesleki Yet. Ve İlk	Kişilik Özellikleri	Toplumsal Değer
1	156	82	5	-	105
2	172	64	9	39	112
3	190	34	14	35	20
4	8	24	-	154	247
5	8	24	-	154	191
6	49	60	101	10	85
7	70	193	30	54	110
8	36	132	36	24	193
9	63	44	128	55	186
10	63	-	20	55	116
Toplam Puan (TP)	834	657	343	580	1365
Ortalama (x)	83,4	65,7	34,3	58	136,5

Tablo 3'te iki farklı biçimde analiz edilmiş bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle her bir öğretmen ve öğrencinin buldukları satırda oluşturmuş oldukları kelimelerin gruplardaki önem puanları ifade edilmiştir. Başka bir ifadeyle öğretmenlerin ve öğrencilerin ürettikleri

kelimelerin gruplara dağılımında hangi öğretmen ve öğrencinin hangi kelimeye öncelik verdiğini göstermektedir. Tablo4 incelenmeye devam edildiğinde son iki satırında, gruplarda elde edilen kelimelerin aldıkları değerlerin toplamları ve ortalamaları bulunmaktadır. Böylelikle her bir grubunun diğer grupla arasındaki göreceli önemi belirlenebilmiştir. Gruplara ait toplam puanlar (TP) ve ortalamaları (X) dikkate alındığında gruplar şöyle sıralanmıştır (1) Ekonomik nedenler öğretmen grubunda(TP=346, X=34,6); (2) Duygusal özellikler öğretmen grubunda (TP=1227, X=122,7); 3- Mesleki yeterlilikler ve ilkeler öğretmen grubunda (TP=137, X=13,7)4- Kişilik özellikleri öğretmen grubunda (TP=485, X=48,5) 5- Toplumsal değer öğretmen grubunda (TP=1028, X=102,8). (1) Ekonomik nedenler öğrenci grubunda(TP=834, X=83,4); (2) Duygusal Özellikler öğrenci grubunda (TP=657, X=65,7,4); (3) Mesleki yeterlilikler ve ilkeler öğrenci grubunda (TP=343, X=34,3);(4) Kişilik özellikleri öğrenci grubunda (TP=580, X=58,0) ;(5) Toplumsal değer öğrenci grubunda (TP=1365, X=136,5). (Bu sıralama, öğretmen ve öğrencilerin kariyer algısına ilişkin neye önem verdiklerinin bir göstergesi olarak da yorumlanabilir.

Tablo 3 benzerlikler ve farklılıklar açısından incelendiğinde hem öğretmen hem de öğrenci katılımcıları için kariyer denilince akla gelen en son şey mesleki yeterlilik ve ilkeler grubuna giren kelimelerdir. Ancak öğretmen katılımcıları için kariyer denilince akla gelen ilk kelimeler duygusal özellikler grubuna giren kelimelerken öğrenciler için aynı şey söz konusu değildir. Öğrenciler için kariyer denilince akla gelen ilk şey toplumsal değer grubuna giren kelimelerdir. Öğretmen ve öğrenci katılımcılarında birbirine en yakın ortalamalar ise kişilik özellikleri grubuna giren kelimelerdir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı, 12. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin kariyer algısına ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda farklı okullarda çalışan ve okuyan 10 öğretmen ve 10 öğrenciyle nitel araştırma kuramlarından repertorygrid tekniğine dayalı nitel bir çalışma yürütülmüştür. Nitel çalışma verileri nicel değerlere dönüştürülerek elde edilen puanlardan kariyer algısına ilişkin kişilerin görece önem sırası elde edilmiştir. RepertoryGrid tekniğine dayalı olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin kariyer algısına ilişkin ürettikleri 48 kelime, kelimeler benzerlikleri ve işlevsellikleri yönünden alan yazına dayalı olarak beş

farklı grupta toplanmıştır. Bu gruplar ekonomik nedenler, duygusal özellikler, kişilik özellikleri, mesleki yeterlilikler ve ilkeler, toplumsal değer biçiminde ifade edilmiştir. Her grup ürettikleri toplam puanlar ve ortalamaları açısından sıralanmıştır. Önem sırası, katılımcı olan öğretmenlerde mesleki yeterlilik ve ilkeler kategorisinde daha az; duygusal özellikler kategorisinde ise daha fazladır. Öğrencilerin kariyer algısına ilişkin olarak ürettikleri kelimelerin daha çok, toplumsal değer özellikler üzerinde yoğunlaştığı, daha az kelimelerin ise mesleği yeterlilikler ve ilkeler grubunda yoğunlaştığı görülür. Çalışmada öğretmenlerin ve öğrencilerin oluşturdukları kelimeler gereği farklı gruplar altında toplanabilme özelliği göstermektedir. Üretilen kelimelerin hangi kategori altında yer alacağına karar verilirken, o kelimelerin literatürde yoğun olarak hangi kategori altında incelendiğine bakılarak karar verilmiştir.

Sonuç olarak, 12. sınıf öğretmen ve öğrencilerinde kariyer algısına ilişkin görüşler ortaya çıkmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere, Ekonomik Nedenler grubunda öğretmenler içerisinde sadece iki kişi bu gruba dahil olacak kelimeler üretmemiştir. Öğrencilerin ise tamamı bu gruba girecek kelimeler üretmiştir. Üretilen kelime sayısı toplamda beş kelime olarak tabloda yer almıştır. Bu kelimeler içerisinde 'para' kelimesi en çok söylenen kelime olmuştur. Duygusal Özellikler grubuna baktığımızda Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenlerden yalnız ikisi bu gruba dahil olabilecek kelime üretmemiş geriye kalan sekiz kişi bu gruba girecek kelimeler üretmiştir. Öğrencilerin ise tamamı bu gruba girebilecek kelimeler üretmişlerdir. Bu grupta toplam sekiz farklı kelime üretilmiştir. Öne çıkan kelime ise 'mutluluk' kelimesidir. Mesleki Yeterlilikler ve İlkeler grubuna ait kurgular Tablo 1’de görüldüğü üzere toplamda 8 kelimedenden oluşmaktadır. Bu grupta öne çıkan kelime ise 'eğitim' kelimesidir. Tablo 1’den takip edileceği üzere Kişilik Özellikleri grubunda ise üretilen kelime sayısı on birdir. Öğretmenlerden altısı bu gruba girecek kelimeler üretirken; öğrencilerden dokuzu bu gruba dahil olabilecek kelimeler üretmiştir. Bu grupta öne çıkan kelimeler 'sosyalleşme; sorumluluk' olarak söylenebilir. Toplumsal Değer grubu Tablo 1’de görüldüğü üzere toplam on altı kelime üretilerek en çok kelime üretilen grup olmuştur. Aynı zamanda öğretmen ve öğrencilerin tümünün kariyer algısı ile ilgili kelime ürettiği tek gruptur. Grupta öne çıkan kelimeler 'saygınlık, statü ve değer görme' kelimeleridir.

Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin ve öğrencilerin en çok tercih ettikleri kelimeler benzerlik göstermektedir. Kariyer denildiği zaman öğretmenler ve öğrenciler için

akla en çok gelen kelimeler Ekonomik nedenler grubunda 'para' ; Duygusal nedenler grubunda 'mutluluk'; Toplumsal nedenler grubunda ise 'saygınlık' kelimesidir. Öğretmen ve öğrencilerin kariyer denilince öncelik düzeyi farklı olsa da alt başlıklarda en çok tercih edilen kelimeler noktasında öğretmen ve öğrencilerin kariyer algıları aynıdır. Gruplarda en çok tercih edilen kelimeler ilk sıra için belliyken ikinci ve üçüncü sıradaki kelimelerin daha çok aynı sayıda kişi tarafından tercih edildiği sonucuna ulaşıyoruz. Sadece öğrencilerin ürettiği Ekonomik Nedenler grubunda üçten az kelime üretilmiştir. Diğer grupların tamamında üretilen kelimeler değişkenlik göstermiştir. İlk üç sırada tercih edilen kelimelerin öğretmen ve öğrenciler açısından bakıldığında birbirine yakın kelimeler olduğu söylenebilir. Örneğin Ekonomik Nedenler grubunda öğretmenler de öğrenciler de ilk sırada 'para' kelimesini tercih etmişlerdir.

Çıkan sonuçlara bakıldığında öğretmenlerde kariyer denilince ilk akla gelenin duygusal özellikler kategorisine giren kelimeler olduğu göze çarpmaktadır. Ancak öğretmenlerle ilgili verilerden devam edildiğinde öğretmenlerin kariyeri mesleki bir faaliyet olarak en alt sırada gördükleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öğretmen ancak sevdiği bir işi yaparsa kariyer düşüncesine olumlu bakıyor. Bu durumun kariyer algısı sürecinde dikkate alınması,kariyer basamaklarında nitelikli kişiler yetiştirilmesinde etkili olacaktır. Öğrencilerle ilgili sonuçlara bakıldığında ise öğrencilerin kariyeri daha çok toplumda değer kazanma aracı olarak gördükleri ortaya çıkıyor. Öğrencilerin de öğretmenler de olduğu gibi küçük bir kısmının kariyeri mesleki yeterlilikler ve ilkeler grubuna ait bir algı olarak gördükleri anlaşılıyor. Bu algının 12. sınıflarda başta olmak üzere daha alt sınıfları da kapsayacak şekilde düzeltilmesi ve doğru şekillendirilmesi için okullarımızda 'kariyer veya kariyer seçimi' gibi yol gösterici dersler konulmasının doğru olacağı düşünülmektedir. Bu dersler öğrencilerde kariyer algısının doğru şekillenmesinde büyük katkı sunacaktır.

Kaynakça

Akat, İ. ve Budak, G. (1994); "İşletme Yönetimi", Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. , İstanbul.

Bayraktaroğlu, S.(2003). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Sakarya kitabevi, Sakarya.

- Beail, N. (1985) An introduction to repertory grid technique, In N. Beail (Ed.), *Repertory grid technique and personal constructs* (pp.1-26). Cambridge: Brookline Books.
- Bell, R. C. (1990). Analytic issues in the use of repertory grid technique. *Advances in Personal Construct Psychology*, 1, 25-48.
- Burack E., H. (1988). *Career Management In Organisations: a Practical Human Resources Planning*, Brace-Park Press Lake Forest, IL.
- Can H. (1999). *Organizasyon ve Yönetim*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Certo, S. (1992). "Modern Management Quality, Ethics and the Global Environment", Allyn and Bacon Publishing.
- Çalık T., ve Ereş F. (2006). *Kariyer Yönetimi Tanımlar, Kavramlar, İlkeler*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Çetin C. (1996). Kariyer Planlaması, *İ.Ü.İ. Fakültesi Dergisi*, 25, 126-128.
- Demirbilek, T. (1994). Örgütlerde kariyer danışmanlığı hizmetleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71- 85.
- Fransella, F., Bell, R., ve Bannister, D. (2004). *A manual for repertory grid technique* (2nd ed.). Chichester, UK: Wiley.
- Guthrie J.P., Coate J., Schworer C.E. (1998). *Career Management Strategies: The Role Of Personality*, Emerald Group Publishing Ltd.
- Kuş, E. (2007). *Nitel ve nitel araştırma teknikleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Maanen, J. V. (1979). The fact of fiction in organization ethnography. *Administrative Science Quarterly*. 24 (4), 539-550.
- Mayring, R. (2000). *Nitel sosyal araştırmaya giriş* (Çev., A. Gümüş & M.S. Durgun), Adana: Baki Kitabevi.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Morrison, P. (1990). An example of the use of 'repertory grid' technique in assessing nurses' self-perceptions of caring. *Nurse Education Today*, 10, 253-259.
- Neuman, L. W. (2007). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Çev. S. Özge), İstanbul: Yayın Odası.
- Tortop, N. (1994); *"Personel Yönetimi"*, Yargı Yayınevi, Ankara.

Verma, G. K. ve Mallinck, K. (1999). *Researching education: Perspectives and techniques*. Philadelphia: Open University.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayın.